

مشخصات کلی طرح بررسی آمار صنعتی

نام طرح	طرح بررسی آمار صنعتی
سال شروع	۱۳۴۳
راهنمای بین‌المللی	International Recommendations for Industrial Statistics (United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Statistics Division).

تاریخچه

تحلیل روند رشد صنعت از جنبه‌های مختلف، عاملی کلیدی در تحلیل‌های خرد و کلان اقتصادی و رکن اساسی تصمیم‌سازی‌ها در حوزه اقتصاد است. نماگرهای اقتصادی کوتاه مدت نقش مهمی در این زمینه ایفا می‌کنند و در این میان، شاخص‌های بخش صنعت از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردارند.

این اهمیت از یک سو به دلیل ماهیت این شاخص‌ها و از سوی دیگر به دلیل کاربردهای آن‌ها می‌باشد. زیرا این شاخص‌ها علاوه بر اندازه‌گیری تغییرات میزان تولید، اشتغال و دستمزد در بخش صنعت، در محاسبات ملی نیز نقش مهمی ایفا می‌نمایند و برآوردی از تغییرات فصلی ارزش افزوده ایجاد شده در صنایع مختلف و به دنبال آن در کل اقتصاد را منعکس می‌کنند.

بانک مرکزی به دلیل فقدان بررسی‌های آماری دقیق و منظم از تولیدات صنعتی کشور در سال ۱۳۴۳ برای نخستین بار طرح بررسی آمار صنعتی را برای صنایع منتخب اجرا نمود و تاکنون اجرای این طرح تغییرات زیادی را تجربه نموده است. در طول مدت اجرا، این طرح بارها مورد تجدیدنظر اساسی قرار گرفته است که آخرین بار مربوط به سال ۱۴۰۰ بوده و طی آن تعداد ۲۴ گروه (شامل ۹۸ رشته فعالیت) بر اساس ویرایش چهارم طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی^۱ ISIC به عنوان گروه‌های مشمول بررسی تعیین گردید. قابل ذکر است، در ایران اداره آمار اقتصادی بانک مرکزی اولین نهادی است که آخرین نسخه طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی (ویرایش چهارم) را در بررسی خود اعمال نموده است.

^۱ International Standard Industrial Classification of all Economic Activities

هدف اصلی

هدف اصلی از انجام این طرح اندازه‌گیری تغییرات کوتاه مدت (سه‌ماهه) بعضی از متغیرهای مهم فعالیت‌های صنعتی مانند تولید، قیمت، اشتغال، مزد و حقوق، تشکیل سرمایه و تغییرات موجودی انبار می‌باشد. جمع‌آوری این اطلاعات به صورت سه‌ماهه که دسترسی به ارقام سالیانه را نیز میسر می‌سازد، این امکان را فراهم می‌آورد تا بتوان میزان و چگونگی تغییرات موارد اشاره شده را طی دوره‌های متوالی چندین ساله نیز نشان داد و از روند بلند مدت فعالیت‌های صنعتی آگاه شد. اطلاعات و آمارهای صنعتی، تصمیم‌سازان و برنامه‌ریزان اقتصادی کشور را یاری می‌نماید تا از وضع موجود فعالیت‌های صنعتی آگاهی یابند و ضمن ارزیابی برنامه‌های گذشته خود، با اتخاذ تصمیمات مقتضی، تحولات آینده صنعتی و اقتصادی کشور را بر پایه‌ای منطقی و مطلوب استوار سازند.

سایر اهداف

- به تصویر کشیدن اوضاع صنعت کشور جهت استفاده نهادهای سیاست‌گذار و نیز کارگاه‌ها و صنوف صنعتی.
- استفاده در محاسبه تولید ناخالص داخلی کشور.
- انجام مقایسات بین‌المللی.
- تامین نیازهای مراکز پژوهشی و تحقیقاتی.

محصول اصلی

- شاخص تولید کارگاه‌های بزرگ صنعتی کشور.
- شاخص اشتغال کارگاه‌های بزرگ صنعتی کشور.
- شاخص مزد و حقوق و مزایای پرداختی به کارکنان کارگاه‌های بزرگ صنعتی کشور.

تعاریف و مفاهیم

- کارگاه صنعتی: کارگاه صنعتی واحد یا مجموعه‌ای از واحدهای اقتصادی است که تحت مالکیت یا مدیریت و کنترل شخصیتی حقیقی یا حقوقی قرار داشته و دارای حسابداری واحدی می‌باشد. منظور از لفظ حسابداری، دفاتر حسابداری کاملاً مستقلی می‌باشد که تمام مراحل حسابداری تنها مربوط به آن واحد در آن‌ها انجام می‌شود.

- کالای نهایی کارگاه: محصولی است که تولید آن در کارگاه به پایان رسیده و آماده فروش یا خروج از کارگاه بوده و دیگر در آن کارگاه عملیات تولیدی روی آن انجام نمی‌شود.
- ارزش محصول: عبارت است از ارزش کالاهای تولید شده (بر مبنای قیمت واحد فروش) و خدمات انجام یافته (براساس کارمزد دریافتی) و ضایعات تولیدی فروش رفته.
- کارکنان: کلیه افرادی که در محیط کارگاه یا برای آن در خارج از محیط کارگاه فعالیت می‌نمایند اعم از این که فعالیت آن‌ها به صورت تمام وقت یا پاره وقت باشد.
- مزد و حقوق: مبالغی که به کارکنان بابت کاری که برای کارگاه در ساعات رسمی کار انجام داده‌اند، پرداخت می‌شود.
- مزایای پرداختی: عبارت است از انواع پرداختی‌های نقدی و کمک‌های غیر نقدی کارگاه به کارکنان علاوه بر مزد و حقوق آن‌ها در دوره مورد بررسی. تعدادی از مزایای اصلی عبارتند از "اضافه کاری"، "عیدی"، "پاداش و بهره‌وری"، "حق بیمه سهم کارفرما" و ...

مشخصات فنی طرح

روش آمارگیری

سرشماری

پوشش جغرافیایی

کلیه کارگاه‌های صنعتی در سطح کشور

جامعه آماری

همه کارگاه‌های صنعتی با بیش از ۱۰۰ نفر کارکن در کل کشور که دارای حسابداری مستقل می‌باشند.

دوره بررسی

فصلی (سه‌ماهه)

تعداد کارگاه‌های چارچوب

در حال حاضر حدود ۲۵۰۰ کارگاه بزرگ صنعتی

استاندارد طبقه‌بندی بین‌المللی

طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی ویرایش چهارم (۴، ISIC, Rev.)

منابع داده

آمارهای مورد نیاز این طرح از طریق مراجعه مستقیم متصدیان جمع‌آوری آمارهای اقتصادی مستقر در تهران و ۷۸ شهر دیگر به کلیه کارگاه‌های بزرگ صنعتی کشور (کارگاه‌هایی با ۱۰۰ نفر کارکن و بیشتر) و تکمیل پرسشنامه، جمع‌آوری می‌شود.

روش محاسبه شاخص‌ها

شاخص‌های اصلی بخش صنعت عبارتند از شاخص‌های تولید، اشتغال و مزد و حقوق و مزایای پرداختی به کارکنان که توضیحاتی در خصوص نحوه محاسبه این شاخص‌ها در ذیل ارائه می‌گردد:

الف) شاخص تولید

- شاخص تولید بر مبنای ارزش محصول: در این روش ابتدا ارزش محصول به قیمت جاری در سه ماهه مورد نظر با شاخص قیمت محصولات تولیدی کارگاه‌های مورد بررسی هر یک از صنایع، تعدیل می‌گردد تا ارزش محصول به قیمت ثابت به دست آید. از تقسیم ارزش محصول به قیمت ثابت بر متوسط سه ماهه ارزش محصول در سال پایه و ضرب آن در عدد ۱۰۰ شاخص تولید هر یک از صنایع محاسبه می‌شود. برای محاسبه شاخص تولید سال از میانگین ساده شاخص چهار فصل سال استفاده می‌گردد.

- شاخص تولید بر مبنای مقدار تولید: در این روش نسبت مقدار تولید هر سه ماهه به متوسط یک سه ماهه سال پایه هر یک از محصولات منتخب در هر صنعت با ضرایبی که نشان دهنده اهمیت نسبی ارزش آن محصول در آن صنعت در سال پایه می‌باشد، موزون می‌گردد. از حاصل جمع ارقام موزون شده و تقسیم آن بر جمع ضرایب، شاخص تولید آن صنعت محاسبه می‌گردد.

برای محاسبه شاخص تولید هر گروه صنعت یا شاخص کل تولید، شاخص تولید هر صنعت در ضریب اهمیت آن صنعت (ارزش افزوده ناخالص در سال پایه) ضرب و مجموع حاصل ضرب‌های به‌دست آمده بر مجموع ضرایب تقسیم می‌گردد.

ب) شاخص اشتغال کارکنان

به منظور محاسبه شاخص اشتغال کارکنان هر صنعت، متوسط ماهانه تعداد کارکنان هر صنعت در سه ماهه مورد بررسی به متوسط ماهانه تعداد کارکنان همان صنعت در سال پایه تقسیم و حاصل در عدد ۱۰۰ ضرب می‌شود.

پ) شاخص مزد و حقوق و مزایای پرداختی به کارکنان

برای محاسبه شاخص مزد و حقوق و مزایای پرداختی به کارکنان هر یک از صنایع، جمع مزد و حقوق و مزایای پرداختی به کارکنان هر صنعت در سه ماهه مورد بررسی به متوسط سه ماهه مزد و حقوق و مزایای آن صنعت در سال پایه تقسیم و حاصل در عدد ۱۰۰ ضرب می‌شود. باید توجه داشت که این شاخص عبارت است از شاخص حجم کل پرداختی‌ها بابت مزد و حقوق و مزایا به کارکنان کارگاه‌های مورد بررسی و بدیهی است که نباید با شاخص دستمزد در بخش صنعت اشتباه گردد.

برای محاسبه شاخص مزد و حقوق و مزایای سرانه کارکنان، شاخص مزد و حقوق و مزایای پرداختی به کارکنان در دوره مورد نظر به شاخص اشتغال در همان دوره تقسیم می‌گردد.

تجدید نظر طرح

موارد تجدید نظر

- طبقه‌بندی رشته فعالیت‌های ISIC:

در صورت انتشار ویرایش جدید "طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی (ISIC)" توسط دفتر آمار سازمان ملل متحد (UNSD) لازم است کارگاه‌های چارچوب طرح بر اساس نسخه جدید ISIC طبقه‌بندی شوند.

- روش‌ها:

بر اساس تغییر در امکانات یا بسترهای اجرایی، روش‌های اجرای طرح مورد بازبینی قرار می‌گیرند.

- چارچوب:

استفاده از روش آمارگیری سرشماری در این طرح ایجاب می‌کند که چارچوب آن شامل کلیه کارگاه‌های بیش از ۱۰۰ نفر کارکن کشور باشد. به همین جهت لازم است با استفاده از بانک‌های اطلاعاتی سازمان‌ها و نهادهای ذی‌ربط مانند سازمان تامین اجتماعی، وزارت صمت و فهرست کارگاه‌های بیش از ۱۰۰ نفر کارکن به طور پیوسته مورد بررسی و پالایش قرار گیرند.

- ضرایب ارزش افزوده:

با توجه به سیاست‌های تجدید نظر در مدیریت کل آمارهای اقتصادی ضروری است ضرایب ارزش افزوده رشته فعالیت‌های صنعتی به روزرسانی شوند. محاسبه ضرایب ارزش افزوده در قالب طرح "بررسی داده- ستانده صنایع (کارگاه‌های بزرگ صنعتی کشور)" هر ۵ سال یک بار انجام می‌شود.

- دستورالعمل‌ها و آمار و اطلاعات و تدوین پرسشنامه:

با توجه به تغییرات در ابزارها، بسترها، روش‌ها و فرآیندها و هرگونه تغییر در بخش‌های اطلاعاتی نیاز به بازنگری در پرسشنامه و دستورالعمل‌های مربوطه می‌باشد.

تاریخچه تجدید نظر

تاریخچه تجدید نظرهای انجام شده از نظر تعداد منابع، وضعیت چارچوب و تعداد رشته فعالیت‌های مورد بررسی در جدول زیر ارائه شده است.

سال پایه	تعداد منابع	چارچوب	تعداد رشته فعالیت مورد بررسی
۱۳۴۵*	۲۲۰۰	کارگاه‌های صنعتی (با بیش از ده نفر کارکن)	۱۶
۱۳۴۸*	۲۲۵۰	کارگاه‌های صنعتی (با بیش از ده نفر کارکن)	۲۱
۱۳۵۳	۸۰۱	کارگاه‌های صنعتی با بیش از ۵۰ نفر کارکن	۵۰
۱۳۶۱	۱۲۱۳	کارگاه‌های صنعتی با بیش از ۵۰ نفر کارکن	۵۶
۱۳۶۹	۱۳۲۰	کارگاه‌های صنعتی با بیش از ۵۰ نفر کارکن	۵۷
۱۳۷۶	۱۲۰۰	کارگاه‌های بزرگ صنعتی ۱۰۰ نفر کارکن و بیشتر	۸۸
۱۳۸۳	۱۷۰۰	کارگاه‌های بزرگ صنعتی ۱۰۰ نفر کارکن و بیشتر	۹۸
۱۳۹۰	۱۹۸۰	کارگاه‌های بزرگ صنعتی ۱۰۰ نفر کارکن و بیشتر	۹۶
۱۳۹۵	۲۲۶۳	کارگاه‌های بزرگ صنعتی ۱۰۰ نفر کارکن و بیشتر	۹۸
۱۴۰۰	۲۴۵۲	کارگاه‌های بزرگ صنعتی ۱۰۰ نفر کارکن و بیشتر	۹۸

* در دوره مربوط به تجدید نظر سال‌های ۱۳۴۵ و ۱۳۴۸ طرح به صورت نمونه‌گیری انجام شده و از سال پایه ۱۳۵۳ به بعد به صورت سرشماری بوده است.

مقایسه پذیری دوره‌های تجدید نظر

- در سطح شاخص کل:

مقایسه پذیری در بین دوره‌های مختلف تجدید نظر قابل انجام بوده و در حال حاضر سری زمانی منسجم شاخص کل تولید، اشتغال و مزد و حقوق و مزایای پرداختی به کارکنان کارگاه‌های بزرگ صنعتی بر اساس آخرین سال پایه از سال ۱۳۵۳ تاکنون موجود و در وب سایت بانک مرکزی در دسترس می‌باشد.

- در سطح رشته فعالیت‌ها:

به علت تغییر طبقه‌بندی رشته فعالیت‌ها در ویرایش‌های مختلف ISIC بعضاً قابلیت مقایسه‌پذیری بین ادوار مختلف وجود ندارد.